

Kortni Átg. 1987

Góðir fundarmenn.

Fyrir um það bil 200 árum komu fyrst fram svo vitað sé kröfur um pólitísk réttindi kvenna. Það gerðist í frönsku byltingunni er hópar kvenna vildu fá að segja sitt um móturn þjóðfélagsins og hafa áhrif á ákvarðanir með atkvæði sínu. Þær náðu fram auknum réttindum um sinn, en var síðan svarað með falllöxinni,

Það er kunnara en frá þurfi að segja að alla 19. öldina var deilt hart um réttindi kvenna, eg það tók konur heila öld og gott betur sums staðar að öðlast þau mannréttindi að mega kjósa fulltrúa í bæjarstjórnir og þjóðping. Sú skoðun var ríkjandi að formleg réttindi myndu opna konum allar gáttir, það væri þeirra að stíga út fyrir hússins dyr og kveða sér hljóðs. En málid hvorki var né er svo einfalxt. Um aldir hafa konur mátt stríða gegn íhaldsemi og fordómum, valdakerfum sem vildu halda konum niðri, svo og þeim innri hömlum sem skapa vanmáttarkennd og segja konum að þær eigi ekki að leita út í veröldina og gerast skapendur, heldur að halda sig heima og rækta eigin garð. Konum hefur alltaf verið það ljóst að börnin, heimilið og velferð fjölskyldunnar var á þeirra ábyrgð, hvernig átti að leysa þá mótsögn sem fólst í því að vilja út, en jafnframt að láta garðinn ekki fara í órækt.

Margar konur lögðu land undir fót til bess að sjá sér og sínum farborða og gátu ekki annað, aðrar vildu leggja sitt af mörkum við móturn samfélagsins. En þær ráku sig á veggi og hindranir. Vegirnir voru ekki lagðir af þeim, regluraar voru þeim ókunnar, þær voru ekki velkomnar úti í veröldinni, samt þurfti veröldin á þeim að halda. Við sem nú göngum okkar leiðir byggjum á þessum grunni. Leifar fordómannna eru alls staðar í kringum okkur, karlveldið heldur fast um valdataumana, sárafáar konur hafa komist inn fyrir veggi valdastofnana, þótt þeim fari nú reyndar fjölgandi. Leynt og ljóst eru þau öfl að verki sem meta störf kvenna til mun lægri launa en störf karla, eins- og gert verið aut frá miðöldum. Þjóðfélag okkar er barnfjandsamlegt og áhrif kvenna eru allt of lítil. Það sem meira er konur eiga tæplega lengur um það að velja hvort þær vilja vera heima eða vinna utan heimilis. Lífskjörin og þær kröfur sem gerðar eru krefjast þess að konur jafnt sem karlar sjái heimilinu farborða, en það er eins og viða sé þráast við að viðurkenna þær staðreynd. Því stunda konur frammi fyrir eilífri togstreytu milli ad spín 80% kvenna venna utan reimilis ad ekki sé nu minnt a möguleika þeim kverna sem eines hafar kvenna heimili at 90%

sektarkemndimi

vinnunnar og heimilisins, ~~Við höfum ekki leyst barn Vandam sem fylgir breyttum þjóðfélagsháttum~~ heldur eru börnin sett út á guð og gaddinn og allt hefur forgang fram yfir velferð barna og fjölskyldunnar.

Það var einmitt umræða um aðbúnað barna hér í borg sem leiddi til hugmynda um sérstakt framboð kvenna, ásamt þeim aðstæðum sem ég hef rakið hér að framan. Við sem höfum staðið að framboðum kveþna til bæjarstjórna og alþingis teljum að konur hafi í margt fram að færa sem breytt getur þjóðféluginu til betri vegar^{m.a.} vegna þeirra tengsla sem við höfum við endurnýjun lífsins og mannlegar þarfir. Konur hafa á ýmsan hátt aðra sýn á þjóðfélagið og annað gildismá^{en karlar}, sem meðal annars ræðst af því að konur hafa löngum staðið utan valdakerfisins. Það hefur marg sýnt sig í þeim verkefnum sem konur hafa sameinast um að þær leggja aðrar áherslur en karlar. Það fyrsta sem íslenskum konum datt í hug þegar þær höfðu öðlast kosningaráett til alþingis var að sameinast um að reisa Landspítalann og mætti nefna ótal dæmi um protlaust starf ~~þeirra~~ ^{velferðar} í þágu^lbarna og kvenna. Við kvennaframboðskonur erum þeirrar skoðunar að konum beri að standa saman og láta til sína taka til þess að breyta og bæta stöðu kvenna og til að koma sjónarmiðum okkar á frammári. Það gerir það engin fyrir okkur. Og þá vaknar spurningin hvaða leiðir eru færastar, hvers vegna eru sérframboð kvenna vænleg til árangurs?

Fyrst er það að nefna að kvennaframboð er gamalt kvennaráð sem gripið var til með góðum árangri á fyrstu áratugum aldarinnar þegar kvenréttindakonurnar vildu["]koma konum að["] og sýna og sanna að ~~konur~~ ættu réttindin skilin og vildu nýta þau. Fjórar konur komust að í bæjarstjórn Reykjavíkur 1908 og fyrsta konan^{sem} tók sæti á alþingi var kjörið af kvennalisti 1922. Það er því söguleg staðreynd að kvennalistar hafa reynst íslenskum konum vel sem baráttutæki jafnt upp úr aldamótunum sem nú á síðustu árum, þótt slík ráð hafi dugað erlendis.

Þegar líða tók að bæjarstjórnarkosningunum 1982 hafði um skeið verði heldur dauft yfir kvænnabaráttunni og fannst ýmsum konum að kominn væri tími til að hrista ærlega upp í flokkakerfinu, benda á það sem betur mætti fara í skipulagi bæja og borgar og ~~reyna~~ ^{skipulagi} nýja leið til að koma ~~sjónarmiðum~~ kvenna á frammári. Þegar ákveðið var að bjóða fram til borgarstjórnar í Reykjavík og bæjarstjórnarinnar á Akureyri voru konur 6,2% sveitarstjórnarmanna. Eftir allar þær umræður sem fylgdu kvennaframboðunum og kosningarnar í maí 1982 voru þær orðnar 12.5%, ~~konum~~ fjölgangi um helming. Fyrir alþingiskosningarnar 1983 sátu

3 konur á þingi eða 5% þingmanna, 6ftir kosningarnar og tilkomu Kvennalistans urðu þær 9 eða 15%, tala þeirra þrefaldaðist. Flokkarnir urðu að svara kvennaframboðunum með því að veita konum innan sinna raða brautargengi og það verður ekki annað sagt en að konur innan flokkana hafi tekið vel við sér m.a. vegna þess að þær vildu sýna og sanna að þær bæði gætu og vildu. Samt sem áður stöndum við enn langt að baki ~~Norðurlandaþjóðanna~~ hvað varðar hlut kvenna í stjórnálum.

Það má því segja að vel hafi tekist að ýta við flokkakerfinu og sýna fram á rýran hlut kvenna og auðvitað er það ánægjulegt að sjá æ fleiri konur þar sem ákvarðanir eru teknar. En það eitt er auðvitað ekki nóg. Það skiptir meira máli hvað þær gera og hvað þær segja, að þær beiti sér fyrir bættum hagkvenna. Þess vegna var ekki nóg að bjóða fram til bæjarstjórna, það varð að halda áfram þangað sem landsmálin eru rædd og setja fram hugmyndir okkar um það hvernig þjóðfélagið eigi að líta út og hvað beri að gera. Við erum komnar inn í valdastofnanir þjóðfélagsins til að benda á að við viljum aðra forgangsröð mála, annað verðmætamat, aðrar áherslur en þær sem ríkjast. Þess vegna ~~þriggjum~~ ~~áslum~~ við ekki heima innan ~~þeirra~~ stjórnálaflokka sem fyrir voru, þess vegna er þess að vænta að kvennaframboð muni áfram líta dagsins ljós, nema að verulegar breytingar eigi sér stað og stefnubreytingar komi ~~fram~~ ~~til~~. Kvennaframboðin komu fram vegna þess að þau sjónarmið sem við gátum sameinast um komu hvergi fram, eða að þau mál sem við vildum leggja áherslu á voru látin sitja á hakanum.

Sérframboð kvenna hafa þá kosti að þau gefa konum tækifæri sem þeim bjóðast ekki annars staðar, að vinna að stjórnálum með öðrum konum, án þess að eiga nokkuð undir körlum komið. Þær fá þjálfun í nefndarstörfum innan borgarkerfisins, ~~allsl~~ konar undirbúningsvinnu og skipulagningu sem fæstar höfðu komið nálægt áður. Kvennaframboðin sköpuðu konum vettvang sem áður var ekki til staðar. Sama gjöldir um landsmálin, bar erum við að fást við hluti sem áður voru fjarlægir og ókunnir. Við skipuleggjum starf okkar á allt annan hátt en gerist í ~~þin~~ flokkum og samtökum sem ég þekki til, við dreifum valdi og ábyrgð, reynum að gefa sem flestu tækifæri og tökum allar meiri háttar ákvarðanir á stórum fundum.

Þær konur sem bæði hafa unnið í kvenfélögum og í blönduðum félögum vita ~~eflaust~~ ^{geler verið} hve mikill munur ~~er~~ á anda og vinnubrögðum. Eg er þeirrar skoðunar að enn sem komið er hafi konur þörf fyrir að vinna sér, fá næði til að móta sínar vinnuaðferðir og setja skoðanir sínar fram í sameiningu. Við þurfum einfaldlega taki-

færi til að móta okkar ^{kvennapólítísku} ~~stefnu~~, ^{skipulagið} okkar starf að þess að karlar komi þar við sögu. I þessum orðum felst að sjálfsögðu ekki gagnrýni á þær konur sem kjósa að vinna innan stjórnmálflokkanna eða í öðrum félögum. Konur hafa mismunandi skoðanir og mismunandi bakgrunn rétt eins og karlar og leggja því mismunandi mat á það hvernig hagur kvenna verði best bættur. Eg tel það alls ekki æskilegt að konur verði sér á báti í ólgusjó stjórnmálanna um alla framtíð, en eins og nú háttar sýnist mér við eiga langt í land jafnréttisins. Það er langt í frá að konur hafi neitt svipuð áhrif á mótnun þjóðfélagsins og karlar, launakjör þeirra eru miklu verri, blind tæknihygga er sett skör ofar mannlegum þörfum, lífssýn og gildismat kvenna fær allt of litlu ráðið. Meðan svo er sé ég ekki annað en að konur verði að standa saman og vinna sameiginlega að sínum málum. Kvennalistar eru ein leið til þess, alls ekki sú eina, en leið sem hefur skilað árangri og valdið umróti. Umræður um stöðu og hag kvenna hafa aukist til muna á undanförnum árum. Konum hefur fjölgæð ekki eingöngu á vettvangi stjórnmálanna heldur líka innan stjórna verkalyðs-hreyfingarinnar. Ny samtök kvenna hafa litið dagsins ljós s.s. Friðarhreyfing ísl. kvenna og Samtök kvenna á vinnumarkaðnum. Allt eru petta merki um að konur eru vel vakandi og láta æ meira til sín taka. Það er þó vert að hafa í huga það sem ágæt kona sagði fyrir nokkrum árum: ~~þó~~ fyrir hverja eina konu sem kemst að, verður einn karl að yíkja. Því miður líta ~~margi~~ ^{margi} karlar svo á ~~sem~~ ^{að} konum beri ~~ehuru~~ sæti við öll borð og á meðan svo er verða konur að halda áfram að ryðja sér til rúms með eigin ráðum. Rétt eins og kvenréttindakonurnar gömlu ráku sig á hindranir og hömlur, eru margir ósýnilegir veggir umhverfis okkur, veggir sem við þurfum að gera sýnilæga og opna hlið á.

Eg las það fyrir skömmu að konur í Danmörku væru orðnar aðal andstöðuaflið í danskri pólitík, þær kysu . öðru vísni en þær áður gerðu og settu traust sitt á þá flokka sem vilja bæta félagslega þjónustu og beita sér gegn vígvæðingunni. Eg held að eitthvað svipað sé að gerast hér. Konur eru að setja æ meiri svip á þjóðfélagið, þær eru komnar út í veröldina og þar munu þær áfram vera. Því er það megin spurning hvernig ætla þær að beita sér? Hvort það verður með sérfzamboðum kvenna skal ósagt látið, en hitt er víst að kvennaframboðsleiðin er einsdæmi ~~í veröldinni~~ og hefur beint sjónum heimsins að íslenskum konum enn einu sinni. ~~Kvennaframboð~~ eiga vissulega rétt að sér.